

**PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS**

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS

2015 metai

Civic Empowerment Index

2015

Vilnius

2016

Tyrimo metodiką sukūrė:

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

2015 m. tyrimo ataskaitą parengė:

Ieva Petronytė (Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas,
Pilietinės visuomenės institutas)

Į anglų kalbą vertė:

Monika Miniotaitė

2015 m. Pilietinės galios indekso tyrimą remia:

2015 m. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Sąmoningas ir aktyvus piliečių dalyvavimas viešajame gyvenime“, finansuojamą Europos Ekonominės Erdvės Finansinio Mechanizmo NVO programos Lietuvoje. Projektą 2014–2016 m. įgyvendina Pilietinės visuomenės institutas. Norvegijos Karalystė, Islandijos Respublika ir Lichtenšteino Kunigaikštystė, siekdamos prisidėti prie ekonominių ir socialinių skirtumų mažinimo Europos Ekonominėje Erdvėje (EEE), sukūrė EEE ir Norvegijos finansinius mechanizmus. EEE finansinio mechanizmo parama yra skirta 15-ai šalių (12 naujų Europos Sąjungos šalių, taip pat Graikijai, Ispanijai ir Portugalijai), o Norvegijos finansinio mechanizmo parama yra skirta 12 naujų Europos Sąjungos šalių. Antrasis EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų laikotarpis apima 2009 - 2014 metus. Šiuo laikotarpiu šalims paramos gavėjoms iš viso skirta 1 milijardas 79 milijonai eurų (Lietuvai - 84 milijonai eurų) Norvegijos ir EEE paramos įvairiems projektams šalyje įgyvendinti. Planuojama, kad parama bus paskirstyta iki 2014 m., o paramos įgyvendinimo laikotarpis tęsis iki 2016 m. vidurio.

Reprezentatyvią Lietuvos visuomenės apklausą 2015 m. tyrimui atliko:

TURINYS

PRATARMĖ	4
I. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS	5
II. PILIETINIS AKTYVUMAS	7
III. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS	11
IV. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS	14
V. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
VI. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
POŽIŪRIS Į IMIGRANTUS IR PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
ĮMONIŲ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ IR PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
APIBENDRINIMAS.....	17
SUMMARY	18
PRIEDAI	18
1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?	18
2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSĄ	22
3 PRIEDAS. APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2015 M.“ KLAUSIMYNAS.....	23

PRATARMĖ

Visuomenę, kaip politinę bendruomenę, stiprinant yra svarbu nuolat vertinti jos būklę ir raidos tendencijas. Siekdamas šio tikslo Pilietinės visuomenės institutas nuo 2007 m. vykdo ilgalaikį tyrimų projektą, kuriuo kasmet nustatomas ir skelbiamas mūsų visuomenės pilietinės galios indeksas. Pilietinės galios indeksas parodo, koks yra ir kaip kinta visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas. Kasmet pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas leidžia ne tik sekti pilietinės visuomenės raidos tendencijas, tačiau ir įvertinti įvairių aktualijų, visuomenei svarbių įvykių ar vykdomų programų poveikį.

Šioje ataskaitoje pristatomas 2015 m. pabaigoje atliktas Pilietinės galios indekso tyrimas. Skiriame jį visiems, besidomintiems ir besirūpinantiems pilietinės visuomenės būkle bei jos kaita Lietuvoje.

Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų dr. Ainės Ramonaitės, dr. Rūtos Žiliukaitės ir dr. Mindaugo Degučio parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas tiria nuo 2007 metų. 2015 m. toks tyrimas atliktas jau aštuntą kartą.

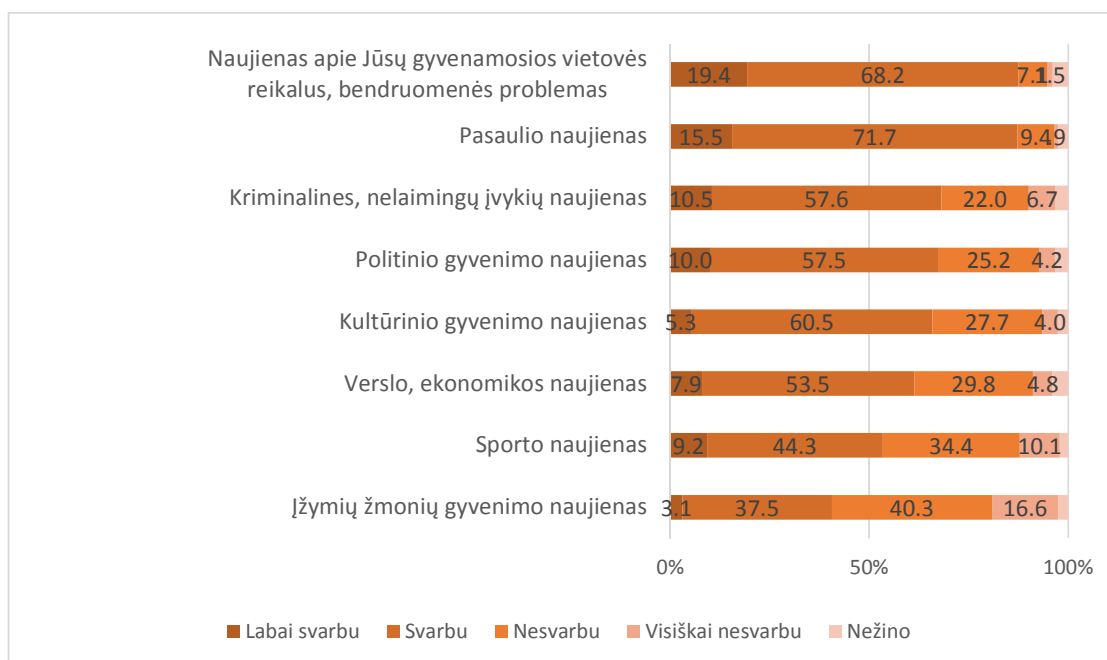
2015 m. Pilietinės galios indekso tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Sąmoningas ir aktyvus piliečių dalyvavimas viešajame gyvenime“, kuris yra remiamas Europos Ekonominės Erdvės Finansinio mechanizmo NVO programos Lietuvoje. Reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą 2015 metų tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“. Daugiau informacijos apie tyrimo metodiką bei atliktas reprezentatyvias apklausas galima rasti šios ataskaitos prieduose.

Visi Pilietinės galios indekso tyrimų duomenys skelbiami Pilietinės visuomenės instituto tinklalapyje www.civitas.lt.

1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Domėjimasis viešaisiais reikalais Pilietinės galios indekso tyrime matuojamas užduodant respondentams klausimą: „Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu? 1. Sporto naujienas; 2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas; 3. Kultūrinio gyvenimo naujienas; 4. Politinio gyvenimo naujienas; 5. Verslo, ekonomikos naujienas; 6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas; 7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas; 8. Pasaulio naujienas“. 2015 m. apklausos atsakymų pasiskirstymai matomi 1 paveiksle.

1 pav. Lietuvos gyventojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Kaip matyti, Lietuvos gyventojai ir toliau labiausiai domisi „artimiausiomis“ naujienomis – dažniausiai kasdien svarbu yra sužinoti apie gyvenamosios vietovės, bendruomenės reikalus. Svarbu ir labai svarbu tai 88 proc. respondentų. Tiesa, pirmą kartą į apklausą įtrauktos „pasaulio naujienos“ populiarumu nenusileidžia – 2015 m. pabaigoje šias naujienas kasdien svarbu ir labai svarbu sužinoti 87 proc. respondentų. Lyginant su kitomis naujienų grupėmis, čia matome ženklų (19-47 proc.) atotrūkį. Tačiau šis pasaulio naujienų svarbos prilyginimas „artimiausiomis“ naujienoms pastarųjų metų kontekste neturėtų stebinti – viena vertus, tai patvirtina, jog gyvename „globalaus kaimo“ modernybėje, kita vertus, tai greičiausiai suponuoja ir pats pastarųjų metų pasaulio naujienų pobūdis – 2015 m. pabaigoje jomis pirmiausia laikytinos plataus poveikio ir kasdien itin daug dėmesio žiniasklaidoje sulaukiančios, viešojoje erdvėje kaip itin svarbios pozicionuojamos naujienos apie „pabėgėlių antplūdį“ Europoje, karą Sirijoje, Rusijos – Ukrainos santykius. Pavyzdžiui, 2014 m. PGI apklausoje atskirai kaip naujienų grupę išskyrus vien naujienas, susijusias su Rusijos – Ukrainos konfliktu, 76 proc. respondentų teigė, jog būtent šias naujienas jiems kasdien svarbu ir labai svarbu sužinoti.

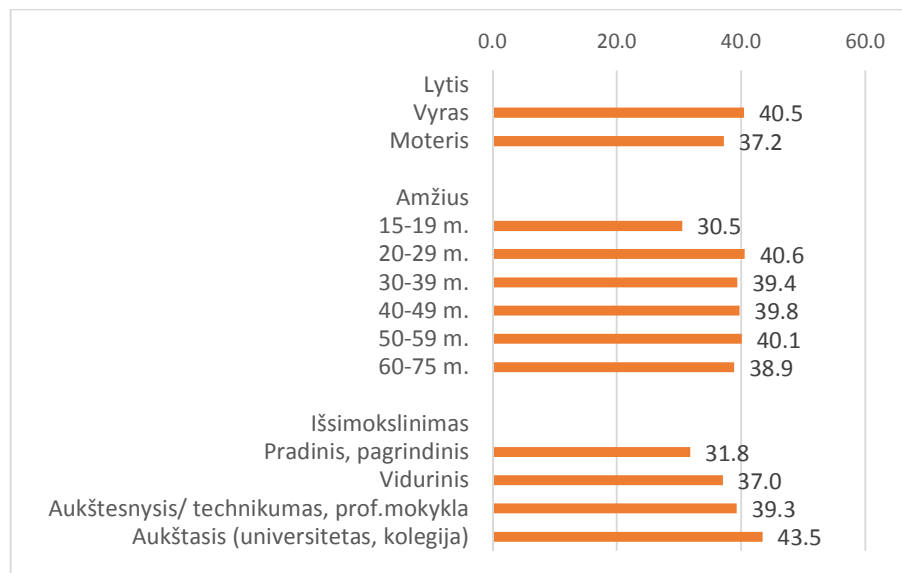
Politinio, kultūrinio ir kriminalinio gyvenimo naujienos visuomenę domina mažiau – kasdien svarbu ir labai svarbu jas sužinoti 66-68 proc. gyventojų. Verslo ir ekonomikos naujienos kasdien daugiau ar mažiau svarbios 61 proc., sporto – 54 proc., įžymių žmonių gyvenimo – 41 proc. respondentų.

Lyginant su ankstesniais, 2014 m., vienintelis ryškesnis skirtumas – 6 proc. sumažėjęs domėjimasis verslo ir ekonomikos naujienomis (2014 m. jas kasdien sužinoti svarbu ir labai svarbu buvo 67 proc. gyventojų). Pastebėtina, kad domėjimasis šia naujienų grupe menksta jau kelinti metai iš eilės – 2013 m. jos svarbios ir labai svarbios buvo 67 proc., 2012 m. – 73 proc. gyventojų. Statistiškai reikšmingų pokyčių lyginant domėjimąsi kitomis naujienų grupėmis 2015 m. pastebėti negalime.

Pagal domėjimąsi vietos, politikos, ekonomikos ir verslo, kultūros bei sporto naujienomis apskaičiuotas domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas 2015 m. įgyja vidutinę 38,7 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši reikšmė – panaši kaip ir 2014 m. apskaičiuotoji (41,0). Tad šiek tiek sumažėjęs domėjimasis verslo ir ekonomikos naujienomis kol kas stipriau nepaliečia bendrųjų domėjimosi viešaisiais reikalais tendencijų.

Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkių palyginimą pagal sociodemografines charakteristikas galima matyti 2 ir 3 paveiksluose. Ryškesni skirtumai, kaip ir ankstesniais metais, matyti tarp skirtingo išsimokslinimo grupių (kuo didesnis išsimokslinimas – tuo labiau domimasi viešaisiais reikalais), užsiėmimo (geresnes pozicijas darbo rinkoje turintieji – vadovai, patys sau darbdaviai, specialistai - domisi labiau nei studentai, moksleiviai ar bedarbiai), pajamų (didžiausias pajamas šeimos nariui gaunantieji domisi labiau nei gaunantys mažesnes pajamas) bei gyvenamosios vietovės (gyvenantys didmiesčiuose domisi labiau). Vos vos labiau viešojo gyvenimo naujienomis domisi vyrai.

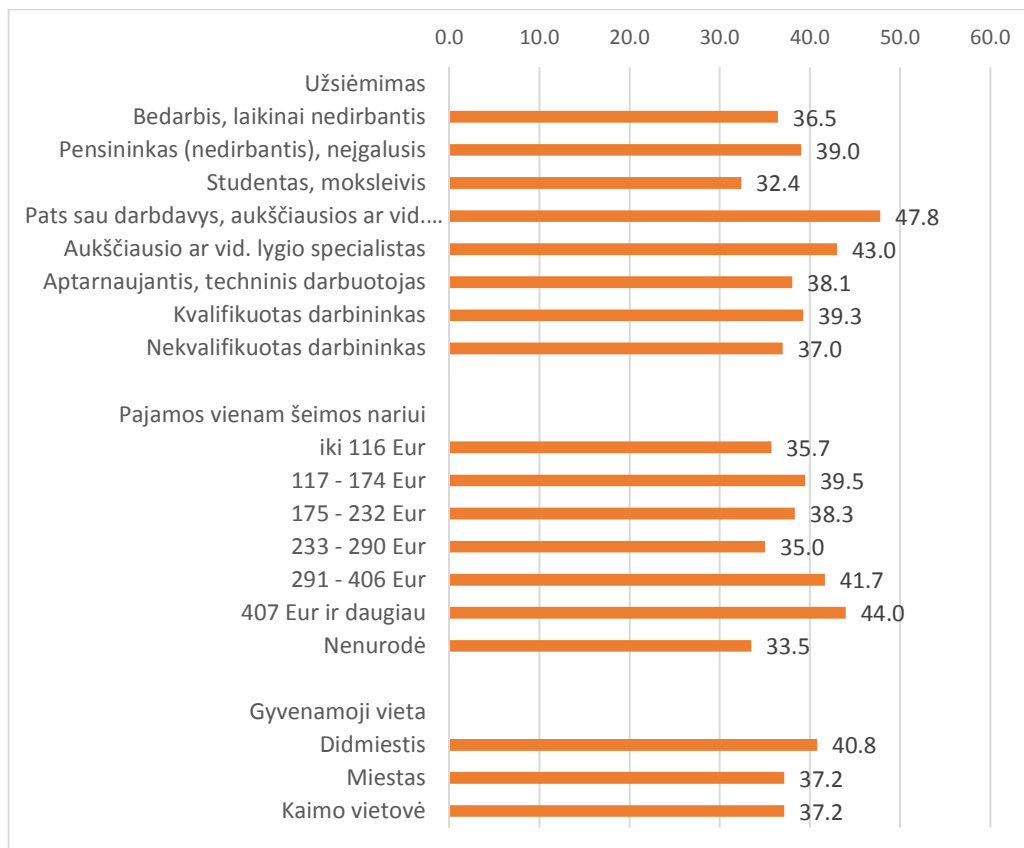
2 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

Atskirai paminint 2015 m. pirmą kartą Pilietinės galios indekso tyrime matuotą domėjimąsi pasaulio naujienomis, šios grupės naujienomis kasdien labiau domisi aukščiausios ar vidurinės grandies vadovai, patys sau darbdaviai (95 proc. jų), taip pat samdomi specialistai, aptarnaujantys, techniniai darbuotojai, kvalifikuoti darbininkai (91-92 proc. jų), aukštąjį išsilavinimą turintieji (92 proc. jų pasaulio naujienos kasdien svarbios ir labai svarbios), gyvenantys didmiesčiuose (92 proc.). Kasdieniam

domėjimuisi pasaulio naujienomis teikiama svarba taip pat nuosekliai auga didėjant respondentų šeimos pajamoms.

3 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Lietuvos gyventojų pilietinis aktyvumas apklausoje matuojamas užduodant klausimą „Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?“. Ankstesniais metais atsakymams fiksuoti naudotas 17 galimų veiklų sąrašas 2015 m. papildytas dar viena veikla – dalyvavimu profesinės sąjungos veikloje. Visą 18 veiklų sąrašą galima matyti 4 paveiksle.

Kaip matyti, 2015 m. Lietuvos gyventojai, palyginus su kitomis veiklomis, daugiausia aukojo labdarai, parėmė asmenis ar visuomenines organizacijas bei dalyvavo aplinkos tvarkymo talkose – į kiekvieną iš šių veiklų įsitraukė 4 iš 10 respondentų (atitinkamai 44 proc. ir 41 proc.). 3 iš 10 (29 proc.) dalyvavo vietos bendruomenės veikloje. Lyginant su ankstesniais metais, iškart galima pastebėti, kad dalyvavimas šiose daugelyje metų populiariausiose veiklose gana smarkiai krito: aukojo labdarai, parėmė kitus 12 proc. mažiau respondentų (2014 m. apklausoje tokių buvo 56 proc.), aplinkos

tvarkymo talkose dalyvavę teigia 9 proc. mažiau (2014 m. apklausoje tokių buvo 50 proc.), į vietos bendruomenės veiklas įsitraukusiųjų skaičiaus sumažėjimas menkesnis – 4 proc., tačiau bendra populiariausių veiklų nuosmukio 2015 m. tendencija palaikoma.

4 pav. Lietuvos gyventojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Kitose nei šios trys populiariausios veiklose gyventojų aktyvumas praktiškai nepakito – vos statistinio reikšmingumo ribas peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2014 m., buvo šiek tiek ūgtelėjęs peticijų pasirašymas ir vos sumenkęs dalyvavimas religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje.

Kitose veiklose gyventojų aktyvumas buvo visiškai toks pat, kaip ir ankstesniais metais: 2015 m. kas aštuntas kreipėsi į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus (12 proc. visų respondentų), kas devintas pasirašė peticiją ne internetu (11 proc.), kas vienuoliktas boikotavo, o kas dvyliktas – pirkė produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų (atitinkamai 9 proc. ir 8 proc.). Kas keturioliktas 2015 m. įsitraukė į visuomeninių organizacijų, judėjimų veiklą ar interneto erdvėje siuntė, skelbė pilietinio pobūdžio informaciją, pasirašė peticiją, dalyvavo politinėje diskusijoje ar grupėje (po 7 proc.). Kitose veiklose dalyvaujama buvo dar rečiau. Pirmą kartą matuotas dalyvavimo profsąjungų veikloje populiarumas taip pat nėra didelis – į jų veiklą per paskutiniuosius 12 mėn. teigia įsitraukę 6 proc. respondentų, panašiai tiek, kiek yra teigiančių dalyvaujančių religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje ar politinių organizacijų veikloje.

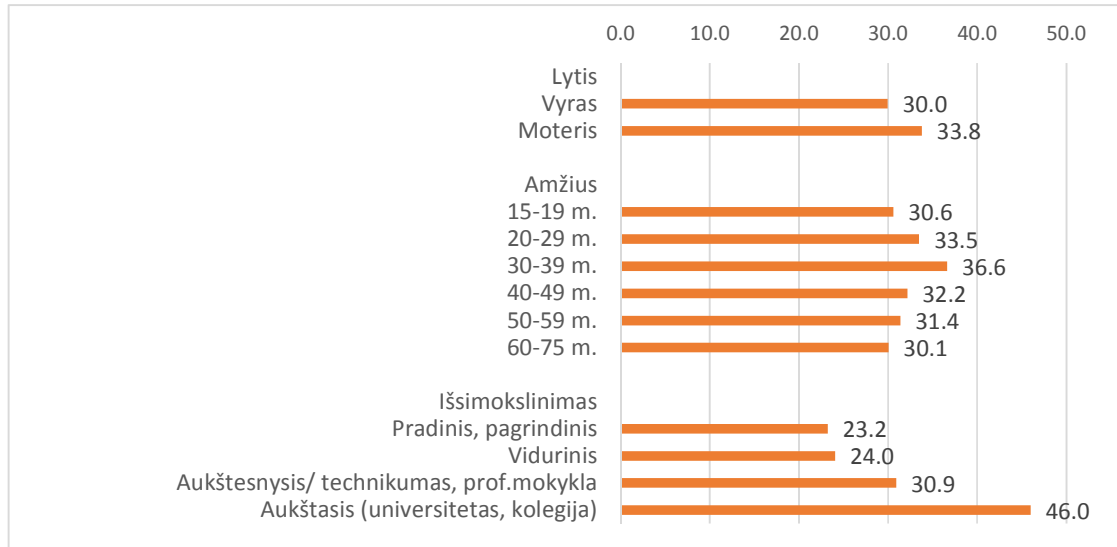
1 lentelė. Pilietinės veiklos, kuriose 2014–2015 metais pakito Lietuvos gyventojų aktyvumo lygis (dalyvaujančiųjų proc., tik statistiškai reikšmingi pokyčiai)

	2015	2014	2014-2015 skirtumas
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	43,5	55,9	-12,4
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	41,1	49,9	-8,8
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	28,5	33	-4,5
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	11,0	8,2	2,8
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	5,5	8,2	-2,7

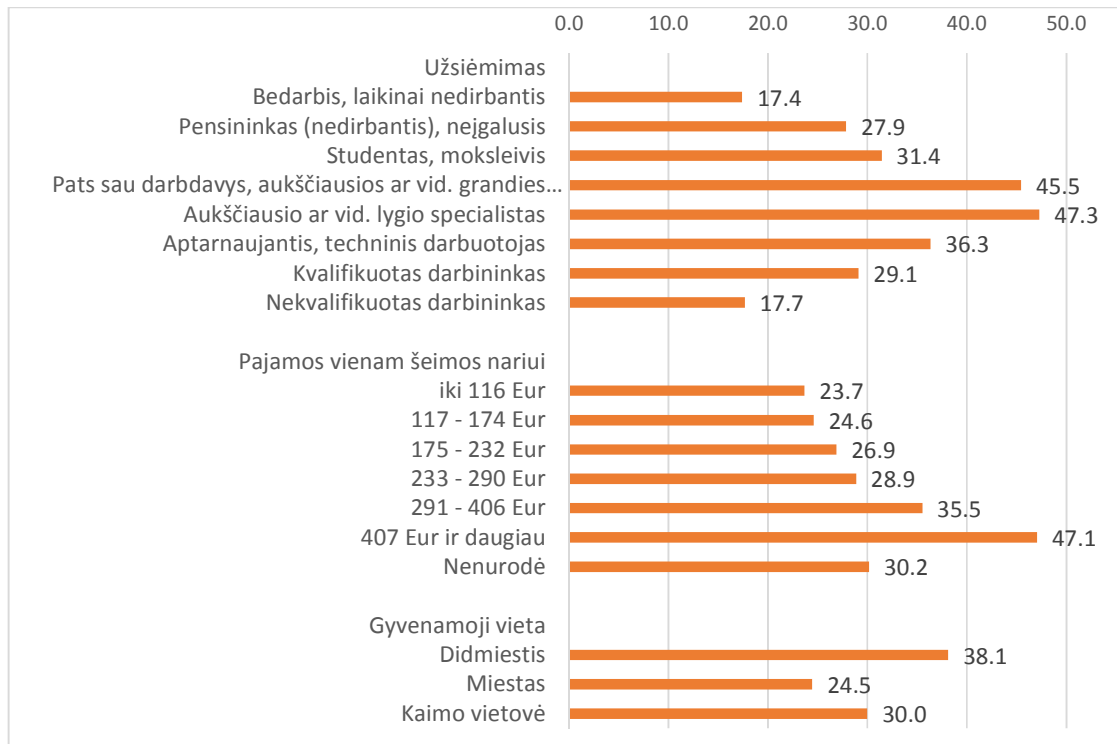
Per 2015 metus nei vienoje iš išvardintų 18-kos veiklų teigia nedalyvavę trečdalis – 34 proc. visuomenės. Lyginat su 2014 m., į nei vieną veiklą neįsitraukusiųjų (lyginamas nedalyvavusiųjų skaičius tose pačiose 17-koje veiklų tiek 2014 m., tiek 2015 m.) skaičius išaugo 8 proc. Taigi panašu, kad 2015 m. „atkrito“ ir kartu niekur nedalyvaujančiųjų gretas papildė didžioji dalis tų, kurie anksčiau įsitraukdavo tik į tris populiariausias veiklas. Iš dalyvavusiųjų, 2015 m. 17 proc. dalyvavo vienoje, 17 proc. – dvejose, 13 proc. – trijose, o 20 proc. – keturiose ir daugiau veiklų.

Apskaičiuota vidutinė pilietinio aktyvumo indekso reikšmė 2015 m. – 32,0 iš 100 galimų balų. Ši reikšmė, kaip ir reiktų tikėtis dėl anksčiau minėto smukusio dalyvavimo trijose populiariausiose veiklose, šiek tiek mažesnė nei 2014 m. (tuomet ji siekė 36,8 balo iš 100 galimų). Indekso vidurkių pasiskirstymą pagal sociodemografines charakteristikas galima matyti 5 ir 6 paveiksluose. Kaip matyti, pilietinėse veiklose Lietuvoje 2015 m. aktyvesni buvo didžiausias šeimos pajamas gaunantieji, aukštąjį išsilavinimą turintieji, didmiesčiuose gyvenantieji, aukščiausio ar vidurinio lygmens specialistai bei patys sau darbdaviai, vadovai. Atitinkamai pasyviausi – bedarbiai, nekvalifikuoti darbininkai, mažiausias pajamas gaunantieji, žemiausią išsilavinimą įgiję, gyvenantys miestuose.

5 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

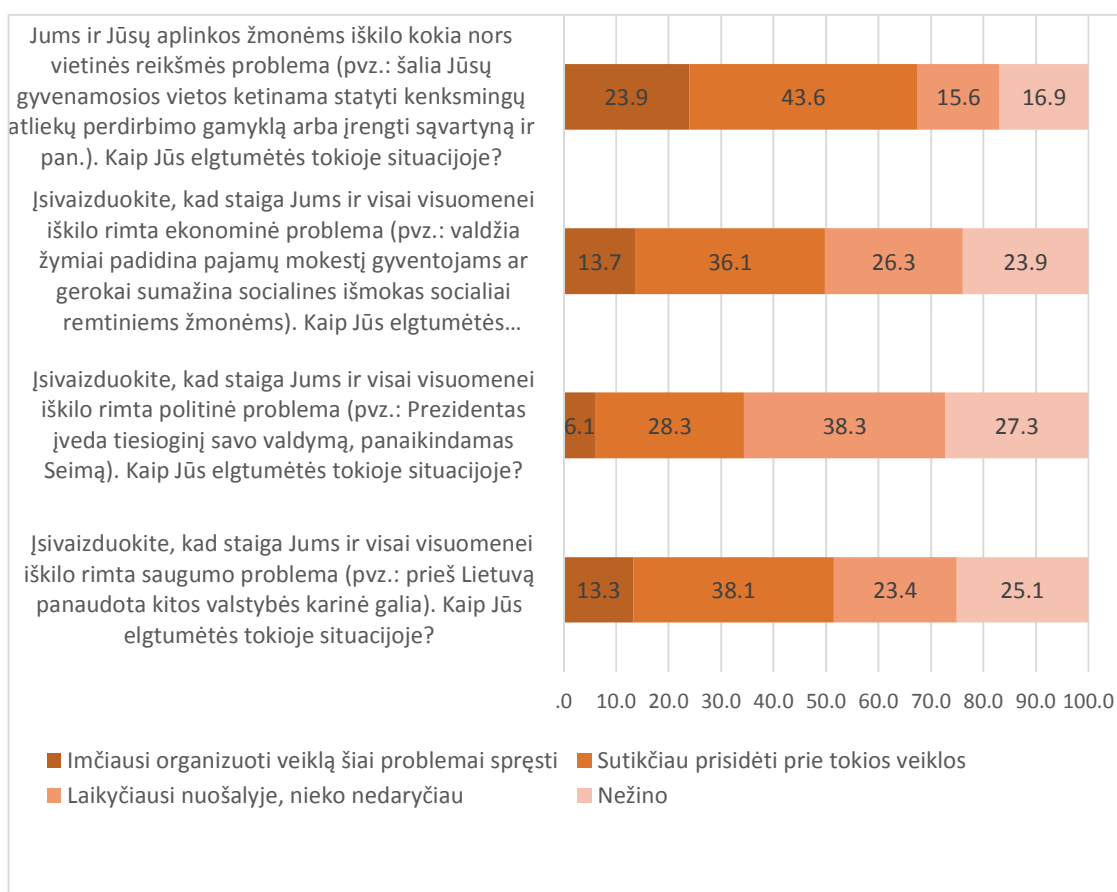
6 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Šalia klausimo apie respondentų elgesį, tai yra, realų įsitraukimą į pilietines veiklas per paskutiniuosius metus, pilietinės galios indekso tyrimo apklausoje užduodamas ir klausimas, matuojantis pilietinio aktyvumo nuostatas – tai yra, nusiteikimą veikti vienos ar kitos visuomenei kylančios problemos atžvilgiu. Apklausoje naudojama ši formuluootė: „Įsivaizduokite, kad staiga Jūs ir visai visuomenei iškilo rimta politinė/ekonominė/kokia nors vietinės reikšmės problema. Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje?“. Klausimuose naudojamus pavyzdžius bei respondentų atsakymų pasiskirstymą galima matyti 7 paveiksle.

7 pav. Lietuvos gyventojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų iškylančių problemų atveju, proc.

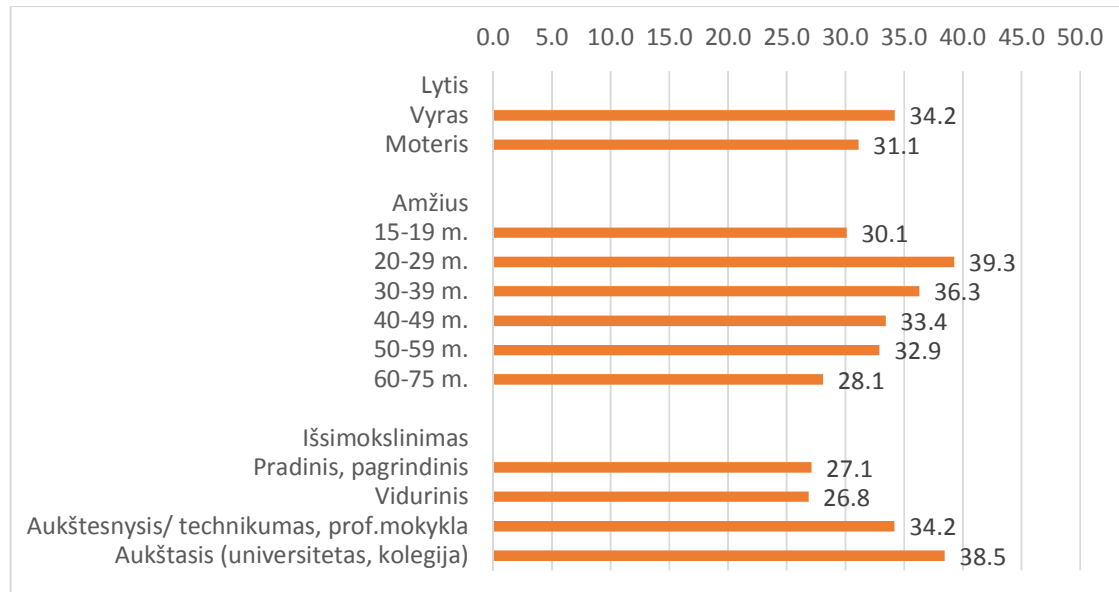
Kaip matyti paveiksle, respondentai labiausiai nusiteikę spręsti vietinės reikšmės problemas – sprendimą patys inicijuotų 24 proc., prie kitų organizuojamos veiklos tokiai problemai spręsti prisijungtų dar 44 proc., iš viso tai - 68 proc. nusiteikusių aktyviai problemą spręsti. Tuo tarpu ekonominė problema šalies mastu paskatintų aktyviai veikti 50 proc. respondentų, saugumo – 51 proc., politinė – 34 proc.

Lyginant su ankstesniais, 2014, metais, galima pastebėti, kad nusiteikusių prisidėti prie politinės problemos sprendimo kiekis 2015 m. sumažėjo 5 proc., ir atitinkamai 4 proc. paaugo dalis tų, kurie teigia, jog tokios problemos kilimo atveju laikytųsi nuošalyje. Tiesa, panašu, jog tai – ilgalaikė

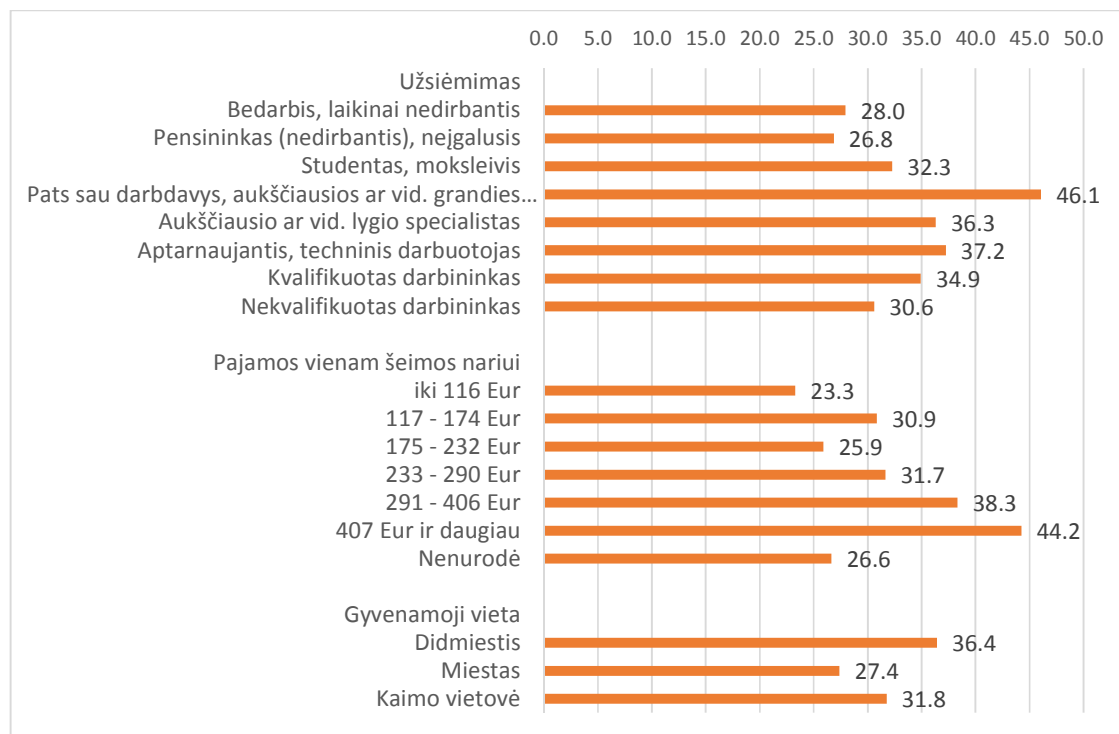
tendencija: šis potencialaus aktyvumo politinės problemos atveju smukimas ir tam tikros „nuošalės“ pozicijos šiuo klausimu augimas prasidėjo 2009 m. ir, nors apstojęs 2012 m., tebesitęsia toliau.

Kitų problemų atveju ryškesnių nusiteikimo veikti pokyčių vienerių metų ribose nematome. Apskaičiuoto potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė – 32,6 balo iš 100 galimų. 2014 m. ši reikšmė buvo panaši - 34,7. Lyginant 2015 m. indekso vidurkius pagal sociodemografines charakteristikas (žiūrėti 8 ir 9 paveikslus), galima pastebėti, kad daugiausia pilietinės veiklos potencialo turi stipriausias pozicijas darbo rinkoje užimantieji – patys sau darbdaviai, vadovai ir aukščiausio bei vidutinio lygmens specialistai, gaunantieji didžiausias pajamas šeimos nariui, 20-29 m. amžiaus, įgiję aukštąjį išsilavinimą bei gyvenantys didmiesčiuose. Mažiausiai – gaunantys žemiausias pajamas, įgiję žemiausią išsilavinimą, pensininkai, bedarbiai, gyvenantys miestuose (rajonų centruose ir kituose mažesniuose) bei patys vyriausieji – virš 60 m. Stebima gana nuosekli potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkių mažėjimo tendencija krentant respondentų šeimos pajamoms, prastėjant jų išsilavinimui bei didėjant amžiui.

8 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

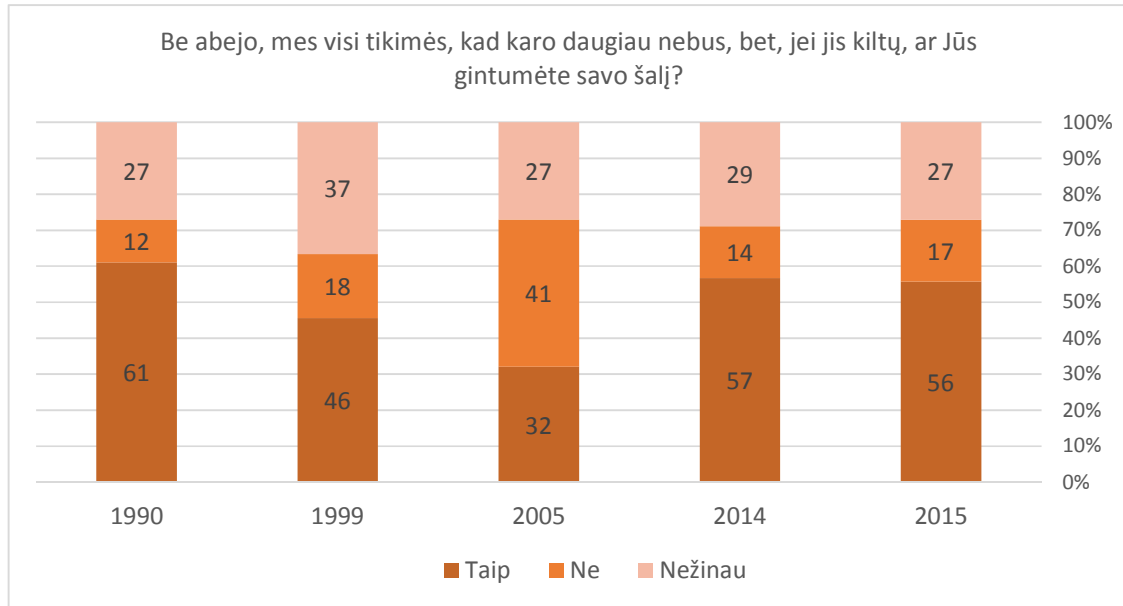

9 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

Kaip ir 2014 m., 2015 m. apklausoje respondentų paklausta ir apie jų nusiteikimą ginti šalį karinės grėsmės akivaizdoje, jei to kartais prireiktų (klausimo formuluotė: „Be abejo, mes visi tikimės, kad karo daugiau nebus, bet, jei jis kiltų, ar Jūs gintumėte savo šalį?“). Gauti atsakymai, lyginant su 2014 m., statistiškai reikšmingai nepakito: daugiau nei pusė (56 proc.) teigia, jog savo šalį gintų, 17 proc. – teigia atvirksčiai, dar 27 proc. nėra apsisprendę, kaip pasielgtų. Tačiau kaip matyti 10 paveiksle, lyginant gyventojų pasiryžimą ginti savo šalį ilgesnėje perspektyvoje, matyti, kad pastaraisiais metais yra stebimas aktyvaus nusiteikimo ginti šalį išaugimas, beveik prilygstantis 1990-ųjų nuotaikoms. Kaip matėme ir ankstesniais metais, nusiteikimas ginti šalį glaudžiai susijęs su pilietinės galios indeksu – pasiryžusieji šalį ginti turi ir gerokai aukštesnes pilietinės galios indekso reikšmes nei atvirksčiai nusiteikusieji.

10 pav. Pasiryžimas ginti šalį, proc.

Pastaba - 1990 m., 1999 m., 2005 m. duomenys imami iš Europos vertybių tyrimų, 2014 m. ir 2015 – iš Pilielinės galios indekso tyrimo.

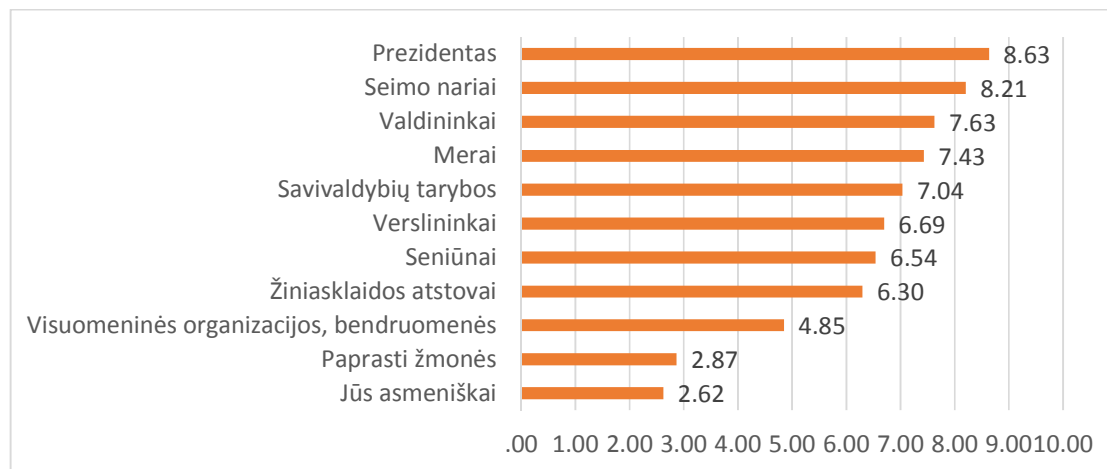
4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS

Trečioji sudėtinė pilielinės galios indekso dimensija – pilielinės įtakos, arba kitaip tariant, piliečių jaučiamos savo galios paveikti viešuosius sprendimus, vertinimas. Apklausoje šiam indeksui apskaičiuoti pasitelkiamas klausimais „Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia „Neturi jokios įtakos“, o 10 – „Turi labai didelę įtaką“? 1. Jūs asmeniškai; 2. Paprasti žmonės; 3. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės; 4. Žiniasklaidos atstovai; 5. Verslininkai; 6. Seimo nariai; 7. Valdininkai; 8. Prezidentas; 9. Seniūnai; 10. Savivaldybių tarybos; 11. Merai“.

Kiek šių skirtingų grupių įtaka priimant sprendimus laikoma reikšminga 2015 m., galima matyti 11 paveiksle. Lietuvos gyventojų nuomone, daugiausia įtakos priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui, turi Prezidentas (beje, šiai institucijai daugiausia galios priskiriama kasmet nuo „lūžinių“, su nauja Prezidento kadencija sietinų, 2010 m., kuomet iš jau įprasta tapusia trečiosios įtakos vietos Prezidentas imtas reitinguoti pirmojoje). Daug galios visuomenė priskiria ir (įtakos mažėjimo tvarka) Seimo nariams, valdininkams, merams, savivaldybių taryboms, verslininkams, seniūnams bei žiniasklaidos atstovams. Kaip matome, sąrašo viršuje rikiuojasi nacionalinės bei savivaldos lygmens institucijos. Įdomu pastebėti, kad 2015 m. pirmą kartą į šį sąrašą įtraukti 2015 m. tiesioginiuose rinkimuose pradėti rinkti merai iškart užėmė gana aukštą poziciją (vertinimo vidurkis 7,43 dešimtbalėje skalėje), o jiems priskiriama galia priimant sprendimus, lyginant su kitomis savivaldos institucijomis – didžiausia. Nuo visų šių grupių labiau atsiskiria visuomeninės organizacijos ir bendruomenės, kurioms priskiriamos įtakos viešųjų sprendimų priėmimui vertinimo

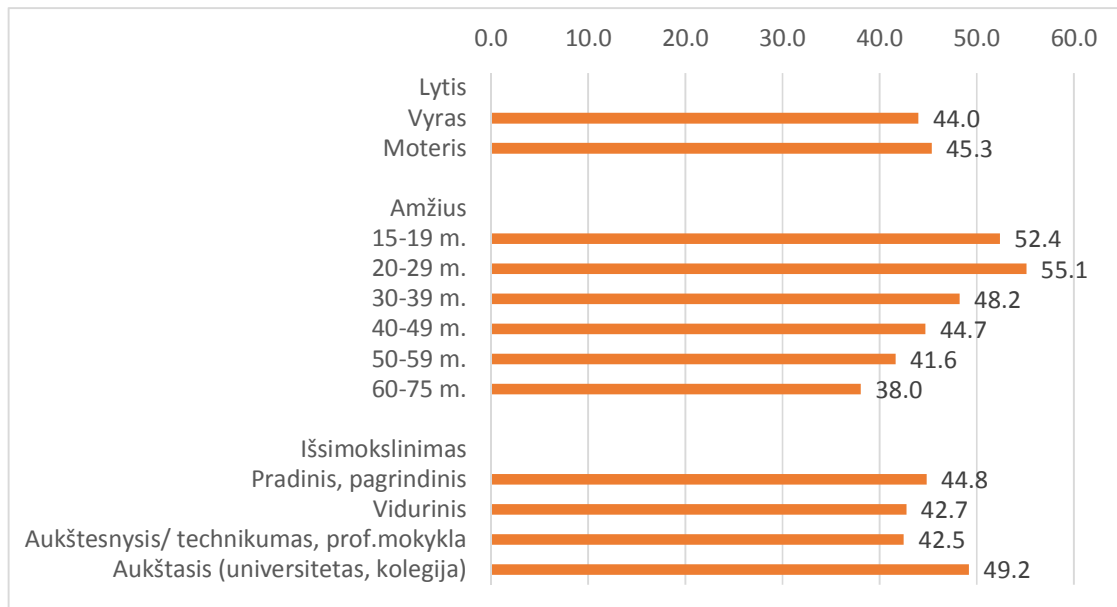
vidurkis siekia 4,85 dešimtbalėje skalėje. Dar menčiau įvertinamos „paprastų žmonių“ bei respondentų pačių turimos galios paveikti sprendimus (vertinimo vidurkiai atitinkamai 2,87 ir 2,62 dešimtbalėje skalėje). Lyginant įtakos vertinimo pokyčius per metus (su ankstesniais 2014 metais), galima pastebėti, kad nors bendras galių priskyrimo eiliškumas bei pilietinei visuomenei – sau, paprastiesiems piliečiams bei visuomeninėms organizacijoms ir bendruomenėms – priskiriamos įtakos vertinimai nepakito, per 2015 m. šiek tiek (apie trečdalį balo) nukrito kelių „įtakingiausiųjų“ – Seimo narių, valdininkų, savivaldybių tarybų ir verslininkų įtakos vertinimai.

11 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos viešiesiems sprendimams vertinimo vidurkiai (1 – neturi jokios įtakos, 10 – turi labai didelę įtaką)

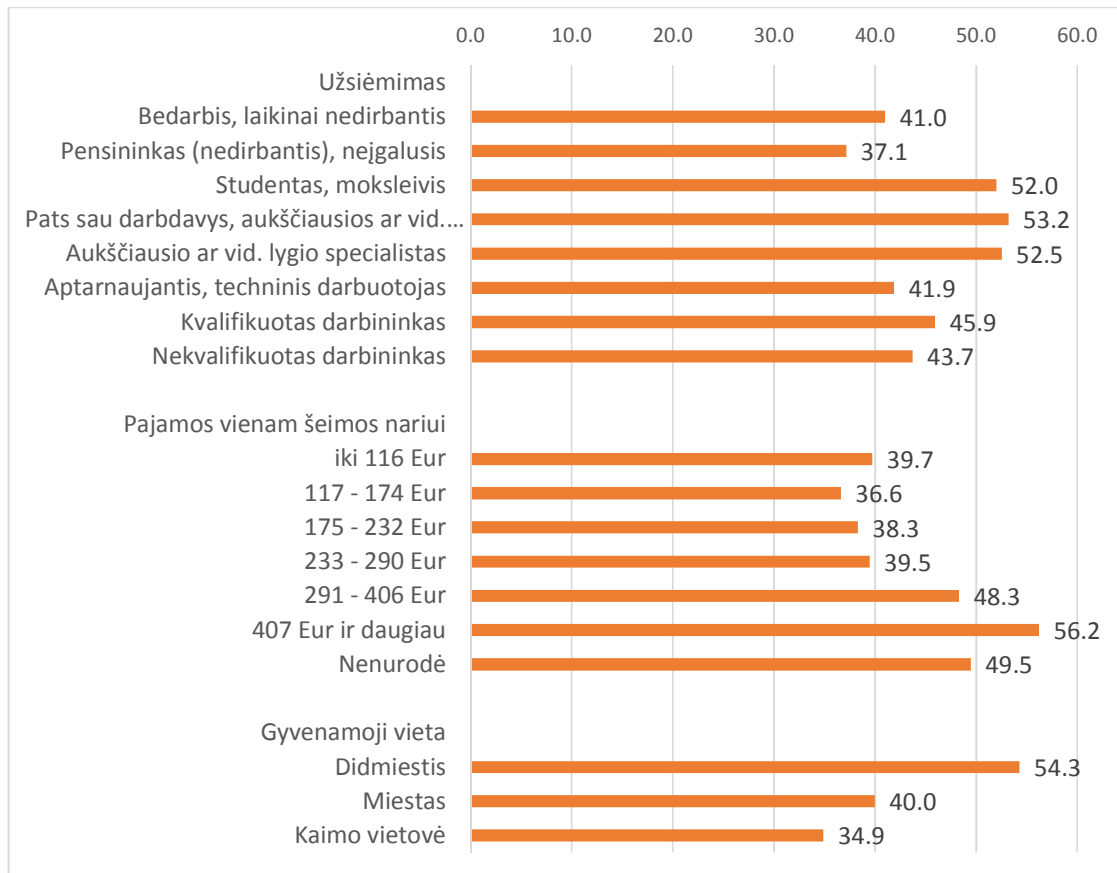

Pagal visuomeninių organizacijų, bendruomenių, paprastų žmonių ir asmeninės įtakos viešiesiems sprendimams vertinimus apskaičiuotas pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2015 m. įgauna vidutinę 44,7 balo iš 100 galimų reikšmę ir reikšmingai nuo 2014 m. nepakinta (2014 m. šio indekso reikšmė – 45,3 balo). Aukštesnes šio indekso reikšmes, kaip matyti iš 12 ir 13 paveikslų, turi ir atitinkamai didesniu pilietinė įtakos suvokimu pasižymi gaunantys aukščiausias pajamas, jaunesni, gyvenantys didmiesčiuose, patys sau darbdaviai ar vadovai, specialistai, studentai bei moksleiviai. Priešingame poliuje – patys vyriausieji, pensininkai, neįgalieji bei bedarbiai, gyvenantys kaimo vietovėse ir gaunantys mažesnes nei 290 Eur mėnesines pajamas šeimos nariui.

12 pav. Pilietišės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

13 pav. Pilietišės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

APIBENDRINIMAS

2015 m. aštuntąjį kartą atliktas Lietuvos pilietinės visuomenės būklei bei jos kaitai stebėti skirtas Pilietinės galios indekso tyrimas. Tyrimas atskleidė, jog Lietuva vis dar neranda ar plačiai nepritaiko efektyvaus recepto pilietinei visuomenei stiprinti. Apskaičiuota 2015 m. pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė yra 33,4 balo iš 100 galimų ir rodo stagnuojančią pilietinės galios būklę (2014 m. ši pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė buvo 34,0 balo).

Pirmiausia, 2015 metai pasižymėjo dar labiau smukusiu visuomenės pilietiniu aktyvumu: nepaisant sėkmingų pavienių pilietinių akcijų, didesnė Lietuvos gyventojų dalis teigė nepaaukojusi labdarai ar kitaip neparėmusi asmenų, organizacijų, kuriems ši parama reikalinga (2015 m. labdarai aukoję teigė 44 proc. respondentų, t. y., 12 proc. mažiau nei 2014 m.), dar labiau sumenko visuomenės dalyvavimas aplinkos tvarkymo talkose (2015 m. į šią veiklą įsitraukę teigė 41 proc., t. y., 9 proc. mažiau nei 2014 m.), mažiau žmonių įsitraukė ir į vietos bendruomenės veiklas (29 proc. įsitraukusių, 5 proc. mažiau nei 2014 m.). Smukęs visuomenės dalyvavimas šiose trijose populiariausiose visuomeninėse veiklose turėjo įtakos ir apskritai sumenkusiam pilietiniam aktyvumui – 2015 m. nė vienoje iš vardintų 18 pilietinių veiklų nedalyvavo net trečdalis – 34 proc. Taip pat mažiau žmonių būtų nusiteikę imtis veiksmų, jei jiems ar visai visuomenei iškiltų rimta problema (nusiteikusių inicijuoti veiksmus problemai spręsti 2015 m. – 6 proc., prisidėti prie tokios veiklos – dar 28 proc., t. y., 5 proc. mažiau nei 2014 m. ir 8 proc. mažiau nei 2013 m.).

Visgi praėjusiais metais pagerėjo rizikų vertinimo indeksas – lyginant su 2014 m., mažiau gyventojų mano galintys susilaukti neigiamų pasekmių dėl pilietinės veiklos. Apklausoje mažiau respondentų nei kitais metais nurodė, jog inicijuojant ar aktyviai dalyvaujant pilietinėse akcijose galima nukentėti: būti įtarinėjamam aplinkinių, jog veiki dėl savanaudiškų paskatų, prarasti darbą, būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam, aplinkinių būti palaikytu keistuoliu ar net sulaukti grasinimų susidoroti. Visgi šios rizikos tikėtinos ir labai tikėtinos atrodo atitinkamai 56 proc., 51 proc., 46 proc., 43 proc. apklaustųjų. Tikėtina, jog šis pokytis paradoksaliai susijęs su ankstesniu – kaip jau pastebėta ankstesniais metais, į pilietines veiklas įsitraukiantieji ir pilietinės veiklos rizikų linkę įžvelgti kiek daugiau. Tad kritus aktyvumui, rizikos atrodo mažiau tikėtinos.

Šalia pagrindinio Pilietinės galios indekso klausimyno, į 2015 m. tyrimą įtraukti papildomi klausimai leido detaliau iširti gyventojų dalyvavimą pilietinėse veiklose atsižvelgiant į jų narystę įvairiose bendruomenėse ir organizacijose. Paaiškėjo, jog 22 proc. žmonių dalyvauja vienoje organizacijoje ar sambūryje, 10 proc. – keliuose, tačiau net 68 proc. respondentų nepriklauso jokiam. Duomenys parodė, kad dalyvaujantys bent kokioje visuomeninėje organizacijoje, net nepriklausomai nuo jos pobūdžio, turi daug daugiau pilietinės galios nei jose nedalyvaujantys: dalyvaujančių vienoje organizacijoje pilietinės galios indeksas siekia 39 balus, dviejose – 49, trijose ar daugiau – net 56 balus, o nedalyvaujančių pilietinė galia nesiekia nė 30 balų. Taip pat matoma, kad Lietuvos gyventojai, priklausantys pilietiška aktyvioms bendruomenėms, dalyvauja daug įvairesnėse pilietinėse veiklose.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, jog itin svarbiu veiksmu auginant visuomenės pilietinę galią yra asmeninis kvietimas prisidėti prie pilietinių veiklų: asmeniškai pažįstamų, artimųjų pakviestieji daug aktyviau įsitraukia į įvairias pilietines veiklas, o į kuo didesnį ratą organizacijų, sambūrių žmogus įsijungia, kuo daugiau jų veiklų sudalyvauja – tuo didesnė jo ir visos visuomenės pilietinė galia. Tačiau šiuo metu tik 26 proc. Lietuvos gyventojų per pastaruosius metus buvo paraginti savo pažįstamų ar artimųjų sudalyvauti kokioje nors pilietinėje veikloje ir tik 17 proc. savo pažįstamus ir artimuosius paskatino patys.

SUMMARY

PRIEDAI

1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

Pilietinės galios indeksą sudaro keturi matmenys: esamo pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksai.

Norėdami išmatuoti visuomenės pilietines galias, visų pirma turėtume įvertinti visuomenės pilietinį aktyvumą: pažiūrėti, kaip dažnai Lietuvos žmonės imasi realios veiklos dėl bendrųjų interesų. Pilietinis aktyvumas gali pasireikšti įvairiausiomis formomis: susirūpinę visuomenine problema galime parašyti laišką Seimo nariui, pasirašyti popierinę ar elektroninę peticiją, inicijuoti demonstraciją ar tiesiog paskambinti atsakingai institucijai, pranešti apie problemą ir pareikalauti ją spręsti. Taip pat viešą problemą kartais galime išspręsti patys, nesikreipdami į valdžią, bet suorganizuodami bendruomeninę talką arba paaukodami pinigų ją sprendžiančiai organizacijai. Taigi į pilietinio aktyvumo indeksą įtraukėme ir politinio dalyvavimo formas (dalyvavimą partijose, demonstracijose), ir bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo būdus (talkas, labdarą). Į šį indeksą pateko ir tokios institucionalizuotos tradicinės dalyvavimo formos kaip dalyvavimas visuomeninėje organizacijoje ar judėjime, ir nauji, netradiciniai pilietinio aktyvumo būdai¹ - internetinės pilietinės akcijos, politiškai motyvuotas prekių boikotas.

Visuomenės pilietinę galią atspindi ne tik realus, bet ir potencialus aktyvumas – nusistatymas arba pasiryžimas veikti esant svarbiam reikalui. Potencialų pilietinį aktyvumą matavome prašydami žmonių įsivaizduoti, kaip jie elgtųsi hipotetinėse situacijose, jei iškiltų rimta visos šalies politinė, ekonominė bei vietinė problema.

Trečiasis pilietinės galios matmuo – tai savo paties pilietinio veiksmingumo arba savo įtakos politiniams sprendimams vertinimas, kitaip tariant, pačių žmonių supratimas, kokią galią jie turi valstybėje. Šis rodiklis yra vienas svarbiausių demokratinės sistemos „sveikatos“ požymių. Kuo daugiau įtakos žmonės jaučiasi turį savo valstybėje, tuo demokratiškesnė yra politinė sistema ir tuo stipresnė pilietinė visuomenė. Savo ruožtu žmonių pilietinis veiksmingumas priklauso nuo dviejų dalykų. Pirmia, nuo objektyvių galimybių veikti, kitaip tariant, nuo politinės ir socialinės aplinkos, kuri gali skatinti arba varžyti pilietinį aktyvumą. Antra, nuo pačių žmonių pilietinės kompetencijos - jų žinių ir gebėjimo efektyviai veikti.² Konstruodami pilietinės įtakos suvokimo indeksą, siekėme įtraukti abu šiuos aspektus - išmatuoti ne tik tai, kaip žmogus vertina savo paties įtaką, bet ir tai, kaip jis vertina aplinką. Todėl respondentų klausėme ne tik apie tai, kokią įtaką jie asmeniškai turi priimant visuomenei svarbius sprendimus, bet ir apie tai, kokią įtaką, jų manymu, turi kiti paprasti žmonės ir visuomeninės organizacijos. Tai leido pamatyti ne tik, ar žmogus pats jaučiasi kompetentingas dalyvauti sprendimų priėmimo procese, bet ir kaip jis vertina Lietuvos politinės sistemos atvirumą, valdžios jautrumą

¹ Apie politikos moksluose populiarų perskyrą tarp tradicinių arba konvencinių ir nekonvencinių dalyvavimo formų žr. Riekašius, R. Politinis dalyvavimas. Kn. A.Krupavičius ir A.Lukošaitis (sud.) Lietuvos politinė sistema. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, 213-242; Dalton, R.J. Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies. 2nd ed. Chatham, N.J.: Chatham House Publishers, 1996.

² Apie skirtumą tarp vidinio ir išorinio politinio veiksmingumo žr. Craig, S., Niemi, R., Silver, G. Political Efficacy and Trust: A Report on the NES Pilot Study Items. Political Behavior, 1990, 12(3): 289-314.

visuomenės reikalavimams, galimybes paprastam žmogui ar visuomeninei organizacijai paveikti valdymą.

Galiausiai ketvirtasis pilietinės galios matmuo – pilietinės veiklos rizikos vertinimas – matuoja ne žmogaus nusiteikimą ar gebėjimą veikti, bet socialinės aplinkos vertinimą. Šis rodiklis rodo, kaip saugiai žmonės jaučiasi savoje šalyje, ar jie jaučiasi laisvi pilietiškai veikti, ar jų veikla palaikoma bendrapiliečių. Nors Lietuvoje pilietinio veikimo teisė įtvirtinta Konstitucijoje ir ginama įstatymų, suvaržymai ir grėsmės pilietiškai aktyviems žmonėms gali kilti dėl nusistovėjusių visuomeninių normų ir praktikų. Knygoje „Neatrasta galia“ pateiktame Lietuvos pilietinės visuomenės tyrime pastebima, jog Lietuvoje pilietinis aktyvumas dažnai laikomas nukrypimu nuo normos, o žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, laikomi keistuoliais arba įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. Tokia situacija atspindi labai pavojingą visuomenės būklę, kai ji pati ne skatina, bet smukdo pilietinį aktyvumą. Be to, pilietinė veikla gali būti varžoma tikslingai – tokiomis priemonėmis, nuo kurių žmonėms sunku apsisaugoti, – grasinimais ar išmetant iš darbo. Kuo daugiau tokių grėsmių dėl pilietinės veiklos jaučia žmonės, tuo prastesnė terpė pilietinei veiklai, tuo mažesnė žmonių pilietinė galia. Ir priešingai, kuo tokių grėsmių žmonės jaučia mažiau, tuo palankesnė pilietinei veiklai socialinė aplinka, tuo didesni pilietinės galios resursai.

Aptariant kitus Lietuvos visuomenės pilietinės galios tyrimo metodikos aspektus, dera nurodyti dar tris dalykus. Pirma, Pilietinės galios indeksas skaičiuojamas naudojant reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenis. Kiekvieną iš nurodytų pilietinės visuomenės matmenų būtų galima tirti ir kitais metodais: stebint pilietines gyventojų iniciatyvas, atliekant ekspertų apklausas, apibendrinant įvairių valstybinių institucijų ar nevyriausybinių organizacijų kaupiamus statistinius duomenis ir kitaip. Informacija, surinkta derinant skirtingus metodus, būtų visapusiškesnė ir išsamesnė. Tačiau toks tyrimas reikalautų didelių laiko, žmogiškųjų ir finansinių išteklių, ir sunkiai galėtų būti įgyvendinamas kasmet. Tuo tarpu mūsų tikslas buvo sukurti tyrimo metodiką, kuri, pirmiausia, patikimai rodytų vykstančius Lietuvos visuomenės pilietinės galios pokyčius, kita vertus, leistų tyrimą kasmet pakartoti. Tam tinkamiausia reprezentatyvi gyventojų apklausa. Todėl Pilietinės galios indekso kūrimui ir pasirinkome šį metodą.

Antra, apibrėždami matmenis ir rodiklius, savęs klausėme, kokie rodikliai turėtų būti įtraukti, kad jie atskleistų pokyčius, galinčius įvykti per trumpą vienerių metų laikotarpį. Ralf'as Dahrendorf'as, apmąstydamas socialines ir politines transformacijas pokomunistinėse šalyse, atkreipė dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės laikrodis sukasi lėčiausiai: įstatymai gali būti sukurti ir priimti greičiausiai, ekonominių ir politinių reformų įgyvendinimas užtrunka ilgiau, dar ilgesnio laiko reikia pilietinės visuomenės raidai, nes ji reikalauja giluminių visuomenės kultūros pokyčių. Todėl kurdami Pilietinės galios indekso metodiką, į šio indekso matmenis neįtraukėme rodiklių, kurie tiesiogiai matuotų gyventojų vertybines nuostatas, pavyzdžiui, solidarumą, palankumą demokratiniam ar autoritariniam režimui ir panašiai. Nuo 1990 metų atliekami Lietuvos gyventojų socialinių ir politinių vertybių tyrimai rodo, kad šios vertybės kinta labai lėtai. Tad įtraukus jų rodiklius į kasmet matuojamą visuomenės pilietinę galią vargiai būtų galima tikėtis kokių nors reikšmingų pokyčių. Kitaip yra su gyventojų pilietiniu aktyvumu, nuostatomis imtis pilietinių veiklų, pilietinės įtakos suvokimu ar rizikų vertinimu. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais išpopuliarėjo labdaros akcijos, kai gyventojai gali paaukoti nedidelę pinigų sumą paskambinę telefonu ar įsigiję akcijos prekių paruošus. Atsiradus tokių akcijų pasiūlai, gyventojai labdaringoje veikloje ėmė dalyvauti daug dažniau. Kitas pavyzdys – prieš kelis metus prasidėjęs kaimiškųjų bendruomenių sąjūdis paskatino kaimiškųjų vietovių gyventojų dalyvavimo bendruomeninėse veiklose augimą, jų nuostatų į šią veiklą pokyčius.

Trečia, vienas sudėtingiausių klausimų kuriant tyrimo metodiką buvo tai, kaip sujungti anksčiau įvardintų keturių pilietinės visuomenės matmenų rodiklius į vieną pilietinės galios indeksą, kuris rodytų

ne idealizuotą, bet iš tiesų Lietuvos visuomenėje įmanomą žmonių pilietinio angažuotumo lygį. Pilietinės visuomenės indeksas buvo konstruojamas dviem etapais. Pirmiausia, kiekvieno tirtu matmens rodikliai buvo sujungti į pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksus. Paskui šie indeksai buvo standartizuoti ir sujungti į bendrą pilietinės galios indeksą. Verta šiek tiek išsamiau aptarti šių indeksų kūrimo kriterijus.

Tiriant esamą gyventojų pilietinį aktyvumą apklausoje respondentams buvo pateiktas penkiolikos įvairių pilietinių veiklų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kurioje ar kuriose iš šių veiklų jie dalyvavo per pastaruosius metus. Kurdami esamo pilietinio aktyvumo indeksą turėjome nustatyti, keliose veiklose pilietiškai aktyvus žmogus pajėgtų sudalyvauti per vienerius metus. Akivaizdu, kad dalyvavimas visose penkiolikoje tirtų veiklų yra sunkiai įmanomas, nes daugumos žmonių laiko ir energijos išteklių, kuriuos jie gali skirti bendruomeninei ar politinei veiklai, yra riboti. Tačiau realu, kad pilietiškai aktyvus žmogus per metus būtų sudalyvavęs penkiose skirtingose pilietinėse veiklose: ši riba ir buvo pasirinkta kaip maksimali esamo pilietinio žmonių aktyvumo riba.

Matuojant gyventojų potencialų pilietinį aktyvumą - jų nuostatas imtis veiklos tam tikrose situacijose, buvo naudojama trijų reikšmių skalė, atskleidžianti skirtingą pilietinio angažuotumo lygį: kilus tam tikrai visuomeninei problemai, žmogus gali arba pats imtis organizuoti veiklą šiai problemai spręsti, arba prisidėti prie kitų organizuojamos veiklos, arba likti nuošalėje. Taigi kuriant potencialaus pilietinio aktyvumo indeksą, buvo atsižvelgta ne tik į nuostatų kryptį, bet ir į jų intensyvumą: didžiausia šio indekso reikšmė rodo žmonių nuostatą imtis organizuoti pilietinę veiklą, o mažiausia indekso reikšmė, atvirkščiai, rodo, kad žmonėms yra būdinga nuostata likti nuošalėje, nesvarbu, kokia problema yra iškilusi šaliai ar bendruomenei.

Kurdami pilietinės įtakos indeksą naudojome tris rodiklius: kaip žmonės vertina savo pačių įtaką sprendimams, paveikiantiems visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimą, kaip jie vertina kitų eilinių piliečių įtaką tokiems sprendimams ir kaip vertina visuomeninių organizacijų ir judėjimų įtaką. Apklausoje visiems trimis rodikliams buvo taikoma 10 balų skalė, kurioje 1 reiškia „neturi jokios įtakos“, o 10 – „turi labai didelę įtaką“. Būtina atkreipti dėmesį, kad retas žmogus, pripažįstantis eilinių piliečių ar jų organizacijų dalyvavimo priimančius svarbius sprendimus reikšmę, vertintų savo paties ar kitų piliečių įtaką 9 ar 10 balų: politikos lauke eiliniai piliečiai nėra vieninteliai žaidėjai. Todėl vertinant jų galią šiame lauke verta atsižvelgti ir į kitų žaidėjų vaidmenį – šalies ir vietinės valdžios institucijų, verslo organizacijų. Savo ruožtu tai, kad žmonės šioje skalėje savo pačių ir kitų piliečių įtaką vertina tik 3, 4 ar 5 balais, neturėtų būti vienareikšmiškai apibūdinta kaip pilietinės negalios rodiklis. Net ir toks vertinimas rodo, kad žmonės mato tam tikrą eilinių piliečių indėlį į šalies valdymą. Į šią aplinkybę buvo atsižvelgta kuriant pilietinės įtakos indeksą: respondentų atsakymai sugrupuoti taip, kad jie, viena vertus, atskleistų skirtumus tarp žmonių, skirtingai vertinančių piliečių ir jų organizacijų galią, kita vertus, dėl pagrįstai santūrių piliečių įtakos vertinimų nenusvertų šio indekso pilietinės negalios pusėn.

Paskutinis iš keturių indeksų – pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksas – rodo, kokia dalis gyventojų mano, kad yra tikėtina, jog žmonės, aktyviai dalyvaujantys pilietinėse veiklose, gali dėl to asmeniškai nukentėti: prarasti darbą, būti aplinkinių laikomi keistuoliais, įtarti veikiantys dėl savanaudiškų paskatų, viešai užsipulti ir apšmeižti, sulaukti grasinimų susidoroti. Maksimali indekso reikšmė rodo gyventojų nuostatą, kad visiškai netikėtina, jog žmogus, aktyviai dalyvaujantis pilietinėse veiklose, patirtų žalą kuriuo nors iš nurodytų penkių aspektų, minimali reikšmė - priešingą nuostatą, kad tikėtina, jog dėl savo pilietinės veiklos žmogus rizikuoja nukentėti visais nurodytais aspektais.

Keturi indeksai – pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo – prieš sujungiant juos vieną Pilietinės galios indeksą buvo standartizuoti: kiekvienas jų gali įgyti reikšmes nuo 0 iki 100 balų. Kuo mažesnė reikšmė, tuo mažiau pilietinės galios žmonės turi analizuojamu aspektu, kuo didesnė – tuo jų pilietinė galia analizuojamu aspektu didesnė. Iš šių standartizuotų indeksų buvo sukurtas bendras visuomenės Pilietinės galios indeksas, kuris taip pat įgyja reikšmes nuo 0 iki 100 balų: 0 reiškia, kad gyventojai visiškai neturi pilietinės galios, o 100 – kad visuomenei būdinga stipri pilietinė galia. Pabrėžtina, kad aukščiausia Pilietinės galios indekso reikšmė - 100 balų - nurodo ne idealią, tikrovėje neįmanomą visuomenės pilietinę galią, bet pasiekiamą pilietinės visuomenės būklę.

2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSĄ

Reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą 2015 m. Pilietinės galios indekso tyrimui Pilietinės visuomenės instituto užsakymu atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“.

Tyrimo laikas: 2015 m. lapkričio 5 – 14 d.

Respondentų skaičius: N = 1012.

Tyrimo objektas: 15 – 75 metų Lietuvos gyventojai.

Apklausos būdas: interviu respondento namuose.

Atrankos metodas: daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.

Apklausa vyko: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytaus, Šakių, Pakruojo, Utenos, Tauragės, Švenčionių, Raseinių, Kupiškio, Molėtų, Akmenės, Rokiškio, Telšių, Marijampolės, Trakų, Varėnos, Mažeikių, Širvintų, Kretingos ir Ukmergės rajonuose. Tyrimas vyko 20 miestų ir 23 kaimuose.

Statistinių paklaidų, esant skirtingiems atsakymų pasiskirstymams, dydžiai:

		%	%	%	%	%	%	%	%	%
		3	5	10	15	20	25	30	40	50
		97	95	90	85	80	75	70	60	50
N	100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
	200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
	300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
	400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
	500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
	750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
	1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

3 PRIEDAS. APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2015 M.“ KLAUSIMYNAS

1. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Nežino
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9
8. Pasaulio naujienas	1	2	3	4	9

2. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

3. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta ekonominė problema (pvz., valdžia žymiai padidina pajamų mokestį gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

4. Jums ir Jūsų aplinkos žmonėms iškilo kokio nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

5. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta saugumo problema (pvz.: prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežino*

6. Ar balsuosite 2016 metų spalio mėn. įvyksiančiuose Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose?

1. Tikrai taip
2. Greičiausiai taip
3. Greičiausiai ne
4. Tikrai ne
5. *Nežinau/neturiu nuomonės*

7. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-usi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	N/N
1. Kreipėtės į politiką	1	2	9
2. Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
3. Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
4. Dalyvavote profsąjungos veikloje	1	2	9
5. Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
6. Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
7. Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
8. Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
9. Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
10. Dalyvavote streiko akcijoje	1	2	9
11. Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
12. Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
13. Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	1	2	9
14. Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	1	2	9
15. Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9
16. Internetu siuntėte, skelbėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašėte peticiją, dalyvavote internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje	1	2	9
17. Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
18. Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	1	2	9

8. Ar per paskutiniuosius metus kas nors iš Jūsų pažįstamų ar artimųjų yra pakvietas ar kitaip paskatines Jus sudalyvauti kurioje nors iš ankstesniame klausime vardintų veiklų?

1. Taip
2. Ne
9. Nežino /Neatsakė

9. Ar per paskutiniuosius metus Jūs pats esate ką nors iš savo pažįstamų ar artimųjų pakvietas ar kitaip paskatines sudalyvauti kurioje nors iš ankstesniame klausime vardintų veiklų?

1. Taip
2. Ne
9. Nežino /Neatsakė

PARODYKITE C10 KORTELĘ

10. Dabar norėtume Jūsų išsamiau paklausti apie dalyvavimą kokiose nors organizacijose ar sambūriuose. Ar jūs priklausote kuriai nors organizacijai, sambūriui? Jei taip, pasakykite tos organizacijos pavadinimą arba tiksliai nurodykite jos pobūdį (pavyzdžiui, bažnyčios choras, mokyklos tėvų komitetas ir pan.). Jei respondentas priklauso kelioms to paties tipo organizacijoms, įrašykite visas.

	Taip	Ne	<i>Įrašykite pavadinimus organizacijų, kuriose dalyvauja respondentas</i>
1. Labdaringa veikla užsiimanti organizacija, tokia kaip Caritas, Raudonasis kryžius ar pan.	1	2	<i>Įrašykite:</i>
2. Organizacija, padedanti ar vienijanti tam tikrą žmonių grupę, pvz., senus žmones, veteranus, vaikus, neįgaliuosius, tam tikra liga sergančiuosius ar pan.	1	2	<i>Įrašykite:</i>
3. Profsąjunga, profesinė sąjunga, verslo asociacija ar kita su jūsų darbu ar profesija susijusi organizacija	1	2	<i>Įrašykite:</i>
4. Organizacija, sprendžianti visuomenines problemas, pvz., gamtos apsaugos, gyvūnų teisių ar pan.	1	2	<i>Įrašykite:</i>
5. Kultūros, laisvalaikio, sporto, turizmo draugija, meno kolektyvas	1	2	<i>Įrašykite:</i>
6. Religinė organizacija, parapijos bendruomenė, maldos grupė ar pan.	1	2	<i>Įrašykite:</i>
7. Studentų, moksleivių, jaunimo organizacija	1	2	<i>Įrašykite:</i>
8. Vietos bendruomenė, namų savininkų ar sodų bendrija, mokyklos tėvų komitetas ar pan.	1	2	<i>Įrašykite:</i>
9. Šauliai, Krašto apsaugos savanorių pajėgos	1	2	<i>Įrašykite:</i>
10. Kitos organizacijos	1	2	<i>Įrašykite:</i>

11. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Neturiu/ neturi jokios įtakos priimant sprendimus	Turiu/ turi labai didelę įtaką priimant sprendimus
1. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
2. Paprasti žmonės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
3. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
4. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
5. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
6. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
7. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
8. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
9. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
10. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
11. Merai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	

12. Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? Po vieną perskaitykite problemas.

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai tikėtina	Tikėtina	Mažai tikėtina	Visiškai netikėtina	N/N
1. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	1	2	3	4	9
4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

13. Be abejo, mes visi tikimės, kad karo daugiau nebus, bet, jei jis kiltų, ar Jūs gintumėte savo šalį?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau
9. Neatsakė (neskaityti)

14. Išvardinsiu keletą dalykų. Pasakykite, ar jie Jums daro didelę įtaką, vidutinę, nedidelę įtaką ar visai nedaro įtakos sprendžiant, kuriuos produktus ir paslaugas įsigyti?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Didelę įtaką	Vidutinę įtaką	Nedidelę įtaką	Visai nedaro įtakos	N/N
1. Produktą ar paslaugą parduodančios įmonės skiriamas dėmesys saugiai, ekologiškai ir švariai aplinkai	1	2	3	4	9
2. Produktą ar paslaugą parduodančios įmonės skiriamas dėmesys socialinių problemų sprendimų, visuomenės socialinės sanglaudos stiprinimui, visuomenės gerovei.	1	2	3	4	9
3. Produktą ar paslaugą parduodančios įmonės skiriamas dėmesys skaidriai ir etiškai verslo praktikai (mokesčių mokėjimas, sąžininga buhalterinė apskaita, algų nemokėjimas „vokeliuose“ ir pan.)	1	2	3	4	9

Būtinai!!! PARODYKITE C15 KORTELĘ

15. Ar rinkdamiesi produktus ir paslaugas atkreipiate dėmesį į šį prekės ženklą?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau šio ženklo
9. Neatsakė

16. Kaip jūs turbūt žinote, Lietuva yra įsipareigojusi priimti tam tikrą imigrantų į Europos Sąjungą skaičių. Nepaisant šio įsipareigojimo, norėtume sužinoti jūsų asmeninę nuomonę imigrantų klausimu. Ar jūs asmeniškai pritariate ar nepritariate imigrantų priėmimui Lietuvoje?

1. Pritariu besąlygiškai =>pereiti prie 18 kl.
2. Pritariu, bet su tam tikromis sąlygomis=> klausti 17 kl.
3. Nepritariu visiškai =>pereiti prie 18kl.

KLAUSTI, KURIE PRITARIA SU TAM TIKROMIS SĄLYGOMIS

17. Jei pritarumėte imigrantų priėmimui su tam tikromis sąlygomis, ar kuri nors (kurios nors) iš toliau išvardintų aplinkybių būtų tarp tų sąlygų? Pasirinkite visus tinkamus atsakymus

1. Imigrantai turėtų būti iš mūsų kaimyninių šalių
2. Imigrantai turėtų būti iš kultūriškai panašių šalių
3. Imigrantai turėtų išpažinti krikščionybę
4. Imigrantai turėtų būti tos pačios rasės
5. Imigrantai turėtų būti pabėgėliai nuo karo ar persekiojimų, bet ne ekonominiai imigrantai
6. Imigrantai turėtų išmolti lietuvių kalbą, pažinti mūsų kultūrą, siekti integruotis į mūsų visuomenę.
7. Kita (nurodykite): _____
8. Nežinau

KLAUSTI VISŲ

18. Ar Jūs asmeniškai prisidėtumėte priimant pabėgėlius Lietuvoje kuriuo nors iš čia išvardintų būdų? (Pasirinkite visus tinkamus atsakymus)

1. Paremčiau pabėgėlius finansiškai ar daiktais
2. Skirčiau savo laiką savanoriškai veiklai, padedančiai jiems integruotis į mūsų visuomenę
3. Skatinčiau aplinkinius būti tolerantiškus atvykusių pabėgėlių atžvilgiu
4. Neprisidėčiau
5. Sunku pasakyti
9. Neatsakė

Parodykite **C19** kortelę (RESPONDENTAS TURI JĄ MATYTI SKAITANT KLAUSIMĄ)

19. Kaip Jūs manote, ar apskritai Lietuvos ekonomikai yra blogai ar gerai, kad žmonės iš kitų šalių atvyksta čia gyventi? Atsakykite naudodamiesi šia kortele.

Ekonomikai yra blogai	0---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	Ekonomikai yra gerai	88. Nežinau
-----------------------	--	----------------------	-------------

Parodykite **C20** kortelę (RESPONDENTAS TURI JĄ MATYTI SKAITANT KLAUSIMĄ)

20. Toliau, naudodamiesi šia kortele, atsakykite, kaip jūs manote, ar žmonės, atvykstantys čia gyventi iš kitų šalių, daugiau griauna Lietuvos kultūrinį gyvenimą ar jį turtina?

Griauna kultūrinį gyvenimą	0---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	Turtina kultūrinį gyvenimą	88. Nežinau
----------------------------	--	----------------------------	-------------

Parodykite **C21** kortelę (RESPONDENTAS TURI JĄ MATYTI SKAITANT KLAUSIMĄ)

21. O Lietuva dėl žmonių, atvykstančių čia gyventi iš kitų šalių, tampa blogesne ar geresne vieta gyventi? Atsakykite naudodamiesi šia kortele.

Blogesnė vieta gyventi	0---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	Geresnė vieta gyventi	88. Nežinau
------------------------	--	-----------------------	-------------